

بررسی رابطه بین مدیریت سود و فاصله انتظارات حسابر (سازمان بورس اوراق بهادار تهران)

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۹

کد مقاله: ۹۱۵۵۹

حمید بداغی^۱، امید شکوهی فرد^{۲*}

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین مدیریت سود و فاصله انتظارات حسابر، اقدام به جمع‌آوری داده‌های بورس اوراق بهادار مرتبط با تحقیق نمود. از آنجایی که اطلاعات مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تحت نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار قرار دارد، جامعه آماری این تحقیق، ۱۰۲۵ مشاهده پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای قلمرو زمانی سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ انتخاب گردید. در این تحقیق ابتدا با استفاده از روش‌های کمی شامل ابزارهای موجود در آمار توصیفی، نظیر میانگین و انحراف معیار، داده‌های مورد استفاده تجزیه و تحلیل شده است و برای آزمون فرضیه‌های این تحقیق و تعیین ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته نیز از الگوهای اقتصادسنجی استفاده شده است و فرضیه‌های مربوطه از روش رگرسیون چند متغیره پانل مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان داد که فرضیه اول حاکی از آن بود که بین مدیریت سود تعهدی و فاصله انتظارات حسابر رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. فرضیه دوم حاکی از آن بود که بین مدیریت سود واقعی و فاصله انتظارات حسابر رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. فرضیه سوم حاکی از آن بود که بین میزان فاصله انتظارات حسابر در مدیریت سود تعهدی با مدیریت سود واقعی تفاوت مثبت و معناداری وجود دارد. فرضیه چهارم حاکی از آن بود که بین میزان فاصله انتظارات حسابر در مدیریت سود افزاینده با مدیریت سود کاهنده تفاوت معکوس و معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: مدیریت سود تعهدی، مدیریت سود واقعی، مدیریت سود افزاینده، مدیریت سود کاهنده و فاصله انتظارات حسابر

۱- عضو هیأت علمی مؤسسه آموزش عالی بینالود، مشهد، ایران

۲- کارشناسی ارشد، حسابداری، مشهد، ایران (نویسنده مسئول)

۱- مقدمه

به حالتی که مدیران واحدهای تجاری، مطابق میل خود سود را گزارش نمایند و نه مطابق با محتوای اقتصادی فعالیت‌های واحد تجاری، مدیریت سود گویند (کامرفورد و همکاران، ۲۰۱۶).^۱

تعریف اسکات (۲۰۰۹) از مدیریت سود، انتخاب رویه‌های حسابداری توسط مدیر است. به اعتقاد وی، مدیر برای دستیابی به اهداف خاصی از جمله دریافت پاداش بیشتر، کاهش مالیات، کاهش هزینه‌های سیاسی و کاهش نسبت بدهی و امثالهم دست به مدیریت سود می‌زند. در این میان، حسابرسان در نظارت بر عملکرد مدیران و محدود کردن رفتارهای فرصت طلبانه آن‌ها نقش با اهمیتی ایفا می‌کنند. لذا، کیفیت اطلاعات ارائه شده حسابداری رابطه مستقیمی با کیفیت حسابداری دارد. با افزایش کیفیت حسابداری، کیفیت اطلاعات حسابداری نیز بالا می‌رود. تحقیقات مختلف نشان داده‌اند، مدیریت سود در شرکت‌هایی که حسابرسان بزرگ و با کیفیت دارند کمتر از شرکت‌هایی بوده که توسط موسسات حسابداری کوچک حسابداری شده‌اند (چن و همکاران، ۲۰۱۷).^۳ عدم وجود درک مشترک، منتج به برداشت نادرست می‌شود و می‌تواند به سرمایه‌گذاری‌های غیرکارا، تخصیص غیربهبینه منابع و یا کاهش اعتماد نسبت به عملکرد حسابداری بیانجامد. لذا، تشخیص درک و در صورت امکان، کاهش فاصله انتظاراتی بین حسابرسان و استفاده کنندگان از گزارش حسابداری حائز اهمیت است. از این رو، وجود فاصله انتظاراتی بین حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان از گزارش حسابداری، باعث نگرانی‌های زیادی در جامعه حسابداری شده و برای حل این مشکل چندین تحقیق انجام شده است. به عنوان نمونه، هیأت استانداردهای حسابداری آمریکا در سال ۲۰۱۰ و هیأت استانداردهای بین‌المللی حسابداری و اطمینان بخشی در سال ۲۰۱۱ چهار مطالعه پژوهشی در جهت دستیابی به توانایی ارزیابی و تعیین میزان فاصله‌ای که بین درک استفاده کنندگان از گزارش حسابداری و آنچه منظور حسابرسان از آن گزارشها است را انجام دادند که منتج به ارائه پیشنهادی در رابطه با ایجاد تغییرات در گزارش حسابداری استاندارد شد به گونه‌ای که گزارش حسابداری قادر به انعکاس درست مسئولیت‌ها، ماهیت و نتایج فعالیت حسابداری باشد (هادریل، ۲۰۱۱).

۲- مبانی نظری پژوهش

در این بخش ادبیات و پیشینه پژوهش در راستای تدوین چارچوب مبانی نظری پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. همچنین تعدادی از مطالعات انجام شده به صورت موردی بیان شده و در نهایت مدل مفهومی پژوهش ارائه می‌شود.

۲-۱- فاصله انتظاراتی حسابرس

به دلایل مختلف استفاده کنندگان صورتهای مالی، به طور مستقیم کیفیت و مطلوب بودن صورتهای مالی را نمی‌توانند ارزیابی کنند به همین منظور بیشتر به نظر حسابرس مستقل و به اعتبار اطلاعات اتکا می‌کنند. اظهار نظر حسابرس در خصوص صورت های مالی به این معنا است که اطمینان منطقی و معقولی درباره مطلوبیت و قابل اعتماد بودن گزارش های مالی ارائه نماید (روهنگ و اسمیت، ۲۰۱۴). انگیزه افراد برای تقاضای خدمات حسابداری بسیار گسترده است، بطوریکه این حرفه توانایی فراهم کردن انتظارات همه جانبه جامعه را ندارد و به نظر می‌رسد بین دیدگاه حرفه حسابداری و جامعه نسبت به وظایف و حوزه‌های مسئولیت حسابرسان شکافی وجود دارد، که این فاصله ممکن است از انتظارات نامعقول و ناکارآمد جامعه، نقاط ضعف استانداردهای حرفه یا کوتاهی حسابرسان در انجام عملکرد تعیین شده آنها (قصور حسابرس) به وجود آمده باشد (نوقوندی و فونگ، ۲۰۱۳). تفاوت بین آنچه جامعه از حرفه حسابداری می‌خواهد و آنچه در واقع حرفه حسابداری فراهم می‌نماید را فاصله انتظارات حسابداری بیان می‌کند.

۲-۲- عوامل موثر بر فاصله انتظاراتی حسابرس

هیأت استانداردهای حسابداری و تضمین بین (۲۰۱۵) عوامل مؤثر بر فاصله انتظارات حسابرس را ناشی از موارد زیر می‌داند: فاصله منطقی بودن، فاصله بین انتظار جامعه از آنچه حسابرس باید بدان دست یابد با آنچه می‌توان به طور منطقی از حسابرسان انتظار داشت که انجام دهند. فاصله عملکرد، فاصله بین آنچه جامعه بطور منطقی می‌تواند انتظار انجامش را از حسابرسان داشته باشد با آنچه حسابرسان بدان دست یافته‌اند. فاصله عملکرد نیز دارای دو بخش است:

1. Commerford et al

2. Scott

3. Chen et al

- بخشی که از استانداردهای ناکارا بر می‌آید که شامل فاصله میان انتظار منطقی از وظایف حسابرسان با آنچه در استانداردها، متون حرفه‌ای، قوانین و مقررات تعیین شده است.
- پیامد عملکرد ناکارا که شامل، فاصله بین عملکرد استاندارد مورد انتظار از وظایف حسابرسان و عملکرد مورد انتظار و درک شده از حسابرسان توسط جامعه است.

۲-۱- فاصله انتظارات حسابرسی و کشف تقلب

طبق استانداردهای حسابرسی ایران هرگونه اقدام عمدی یا فریبکارانه یک یا چند نفر از مدیران، کارکنان یا اشخاص ثالث، برای برخورداری از یک مزیت ناروا یا غیر قانونی تقلب محسوب می‌شود (نصیر و همکاران، ۲۰۱۸). حسابرسی صورت‌های مالی و نقش اطمینان بخشی حسابرس، اعتبار اطلاعات ارایه شده توسط مدیریت را تا حد مطلوب تضمین نموده است، به طوری که طبق استانداردهای حسابرسی، هدف حسابرسی صورت‌های مالی این است که حسابرس بتواند درباره این که صورت‌های مالی از تمام جنبه‌های با اهمیت، طبق استانداردهای حسابداری تهیه شده است یا خیر، اظهار نظر نماید. انتظارات از این نقش ممتاز حسابرس، موجب دریافت‌های متنوع از سطح اطمینان مورد انتظار حسابرس، شده است. حرفه حسابرسی اطمینان معقول از حسابرسی مستقل اعلام می‌دارد ولی استفاده کنندگان از صورت‌های مالی یک اطمینان کامل را از حسابرسی دریافت می‌کنند (چیچالا و همکاران، ۲۰۱۹)

۲-۳- سود

(آدام اسمیت ۱۷۷۶) سود را این گونه تعریف کرد: سود مبلغی است که مصرف آن هیچ گونه آسیبی بر سرمایه وارد نمی‌کند، و پس از آن سرچنان هیکس، اقتصاددان انگلیسی این تعریف را بسط داد. در تعریف وی سود مبلغی است که شخص می‌تواند طی یک دوره مصرف کند و در آخر دوره دارای همان رفاهی را داشته باشد که در اول دوره داشته است (مکلور و همکاران، ۲۰۱۸).

۲-۴- مدیریت سود

تعاریف گوناگونی از مفهوم مدیریت سود در حسابداری ارائه شده است. مدیریت سود عبارت از مداخله هدفمند در فرایند گزارشگری مالی با توجه به محدودیت‌های اصول پذیرفته شده حسابداری برای بدست آوردن سطح مورد انتظار سود است. با توجه به مقاصد مدیریت، مدیریت سود می‌تواند به صورت افزایش، کاهش یا هموارکردن سود گزارش شده باشد (همالیک و چارانگانی، ۲۰۱۹). براین باورند که زمانی مدیریت سود اتفاق می‌افتد که مدیران در ساختار معاملات و در گزارشگری مالی، از قضاوت استفاده کنند تا گزارش‌های مالی را به منظور گمراه کردن بعضی از افراد ذینفع درباره عملکرد اقتصادی شرکت، تغییر دهند (ایرایا و همکاران، ۲۰۱۵).

۲-۵- مدیریت سود تعهدی

به نظر (ناکاشیما و زیبورت، ۲۰۱۵) فرض تعهدی در حسابداری بر تحقق درآمد و تحمل هزینه و تطابق این دو با درآمد‌های شناسایی شده تاکید دارد. در اغلب پژوهش‌ها فرض بر این بوده است که سود از طریق ارقام تعهدی حسابداری مدیریت می‌شود.

۲-۶- مدیریت سود واقعی

مدیریت سود از طریق فعالیت‌های واقعی شامل اقدامات عامدانه مدیر برای تغییر زمان بندی فروش دارایی‌های ثابت یا تغییر زمان بندی هزینه کرد مخارج اختیاری مانند هزینه‌های تحقیق و توسعه برای رسیدن به نتایج دلخواه است. برای مثال، مدیر می‌تواند فروش دارایی‌های ثابت را در سال‌هایی انجام دهد که عملکرد شرکت مطلوب نیست تا بدین وسیله رقم نهایی سود به خاطر سود ناشی از فروش دارایی‌های ثابت افزایش یابد یا مخارج تحقیق و توسعه را در این مهر و موم‌ها انجام ندهد. مدیریت سود واقعی همچنین می‌تواند از طریق ارائه تخفیفات فروش غیرعادی یا اضافه تولید صورت بگیرد (سانتو و پردیبا، ۲۰۱۶).
با اندازه‌گیری سه سنجه مدیریت سود واقعی شامل جریان‌های نقدی عملیاتی غیرعادی، هزینه‌های تولید غیرعادی و هزینه‌های اختیاری غیرعادی نتیجه می‌گیرند که میزان مدیریت سود واقعی در شرکت‌هایی که اطلاعات مالی آن‌ها توسط تعداد بیشتری از تحلیلگران مورد پوشش قرار می‌گیرد به شکل معنی داری بالا است و در نتیجه پوشش تحلیلگران باعث خودداری شرکت‌ها از مدیریت سود واقعی نمیشود (فرانسیس و همکاران، ۲۰۱۶).

۲-۷- مدیریت سود افزاینده و کاهنده

یکی از ابعاد مهم سود، کیفیت سود است. کیفیت سود جنبه بسیار مهمی از سود حسابداری را نشان می‌دهد، زیرا سودهای باکیفیت کم می‌تواند باعث اعطای نادرست اعتبار از سوی اعتباردهندگان و نیز تخصیص غیر بهینه منابع به طرح‌هایی با بازدهی غیرواقعی و در نتیجه کاهش رشد اقتصادی گردد، بنابراین می‌بایست علاوه بر کمیت سود به کیفیت آن نیز توجه نمود تا با تفکیک مدیریت سود به «فزاینده و کاهنده» تأثیر آن را بر فاصله انتظاراتی حسابرس مورد بررسی قرار دهد تا در فرآیند تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی مفید واقع شود (هوشنیا و همکاران، ۲۰۱۷). اظهار می‌کند که مدیران برای اینکه از ناکامی در سود دوری کنند بیشتر تمرکز بر مدیریت سود از طریق سهامداران نهادی کوتاه مدت دارند. زیرا ممکن است موجب شود سهامداران نهادی، سهام خود را بفروشند و سبب ایجاد کاهش ارزش موقت در قیمت سهام شوند در واقع مشاهده می‌شود که دیدگاه سهامداران نهادی کوتاه مدت بیان می‌کند موقتی بودن سهامداران نهادی باعث می‌شود، مدیران انگیزه پیدا کنند که سود را بیش از واقع نشان دهند (مصطفی، ۲۰۱۷).

۳- مرور پیشینه پژوهش

بارگانی و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهش خود نشان دادند که آموزش حسابرسان خارجی می‌تواند تأثیر مثبتی بر توانایی حسابرسان خارجی در جلوگیری از رفتار مدیریت سود داشته باشد.

لنوکس و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهش خود نشان دادند که تعدیلاتی که در گزارش‌های حسابرسی اعمال می‌شود همه اشتباهات در صورت‌های مالی حسابرسی شده را اصلاح نمی‌کند.

ماسا و همکاران (۲۰۱۵) در تحقیق خود با عنوان، تأثیر مدیریت سود بر پایداری سود نشان دادند که تعهدهای سود در مواقعی که مدیریت سود افزایشی (کاهش) است و مدیران اقدام به فروش (خرید) سهام کرده‌اند، سود از پایداری کمتری (بیشتری) برخوردار است. همچنین، قیمت‌گذاری مقادیر تعهدی به صورت نادرستی انجام می‌شود و این قیمت‌گذاری نادرست را می‌توان به مدیریت سود افزایشی منتسب کرد.

صالحی (۲۰۱۶) در پژوهش خود نشان دادند که بین حسابرسان و سرمایه‌گذاران فاصله انتظارات وجود دارد. پژوهش حاضر رویکرد جدیدی در دنیا به منظور کمی کردن فاصله انتظارات بکار گرفته است.

رحمان و همکاران (۲۰۱۶) نیز نشان دادند که رابطه منفی بین مدیریت سود اقلام تعهدی و مدیریت سود واقعی در شرکت‌های با گزارشگری متقلبانانه وجود دارد که این شرکت‌ها به طور جسورانه سود را به سمت بالا یا پایین دستکاری می‌کنند تا از این طریق بتوانند با دور زدن قوانین به انگیزه‌های شخصی خود دست پیدا کنند.

عباس و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی نشان دادند وقتی که مدیران به وسیله دستکاری برای شرکت سودآوری ایجاد می‌کنند، در نتیجه پاسخ منفی بازار به این موضوع، ارزش شرکت می‌تواند کاهش پیدا کند.

کوتاری و همکاران (۲۰۱۶) تأثیر مدیریت سود بر ویژگی قابلیت پیش بینی سود را بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد که در دهک با بالاترین میزان مدیریت سود، نه تنها قابلیت پیش بینی سود کاهش نمی‌یابد.

هاباش و گامدی (۲۰۱۷) برای بازار ایالات متحده نشان داد که مدیریت سود در شرکت‌هایی که توسط چهار حسابرس بزرگ حسابرسی شده‌اند پایین‌تر از شرکت‌هایی بوده که توسط غیر چهار حسابرس بزرگ حسابرسی شده‌اند. پس می‌توان انتظار داشت که فاصله انتظاراتی از حسابرس باکیفیت حسابرسی رابطه مستقیم داشته و بین اندازه حسابرس و مدیریت سود رابطه معنی‌داری وجود داشته باشد.

۴- فرضیات پژوهش

- فرضیه اصلی پژوهش: بین مدیریت سود تعهدی و فاصله انتظارات حسابرس رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
- فرضیه فرعی ۱: بین مدیریت سود واقعی و فاصله انتظارات حسابرس رابطه‌ی معناداری وجود دارد.
- فرضیه فرعی ۲: بین میزان فاصله انتظاراتی در مدیریت سود تعهدی با مدیریت سود واقعی تفاوت معناداری وجود دارد.
- فرضیه فرعی ۳: بین میزان فاصله انتظاراتی در مدیریت سود افزاینده با مدیریت سود کاهنده تفاوت معناداری وجود دارد.

۵- روش پژوهش

۵-۱- جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه و نمونه آماری پژوهش را شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران که از شرایط زیر برخوردار باشند، تشکیل می دهند:

- شرکت هایی که تا قبل از سال ۱۳۹۱ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند.
- شرکت هایی که از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ در بورس تهران حضور داشته باشند.
- شرکت هایی که داده های مورد نظر آنها در دسترس باشند.
- شرکت هایی که جزء بانک ها و مؤسسه های مالی شرکت های سرمایه گذاری، واسطه گری مالی، شرکت های هلدینگ، بانک ها و لیزینگ نباشند.

۵-۲- ابزار گردآوری داده ها

داده های مورد نیاز جهت محاسبه متغیرهای پژوهش، از بانک های اطلاعاتی "تدبیر پرداز" و "ره آورد نوین" استخراج شده است. در صورت ناقص بودن داده های موجود در این بانک اطلاعاتی، به آرشیوهای دستی موجود در کتابخانه ی سازمان بورس اوراق بهادار و سایت اینترنتی مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی- سازمان بورس اوراق بهادار مراجعه گردید. پس از جمع آوری داده هایی که برای انجام تحقیق مورد نیاز است، انتخاب ابزاری مناسب به منظور محاسبه و تجزیه و تحلیل اطلاعات مربوط به متغیرها اهمیت خاصی دارد. به منظور انجام محاسبات و آماده نمودن داده ها به اطلاعات مورد نیاز تحقیق و همچنین تجزیه و تحلیل آن ها، از نرم افزارهای Excel و Eviews استفاده شده است. یکی از مواردی که بایستی در مورد جمع آوری داده ها به آن توجه کرد، روایی ابزارهای گردآوری داده ها است. منظور از روایی ابزاری گردآوری داده ها این است که ابزارها بتوانند واقعیت ها را به خوبی نشان دهد. از آنجا که ابزار گردآوری داده ها در این پژوهش، بانک های اطلاعاتی تهیه شده توسط سازمان بورس اوراق بهادار تهران و یا کتابخانه ی سازمان بورس اوراق بهادار تهران است؛ لذا می توان به روایی ابزارهای گردآوری داده ها اعتماد نمود.

۵-۳- روش تجزیه و تحلیل داده ها:

در پژوهش حاضر جهت تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده ابتدا با استفاده از روشهای کمی شامل ابزارهای موجود در آمار توصیفی، نظیر میانگین و انحراف معیار، داده های مورد استفاده تجزیه و تحلیل خواهد شد و برای آزمون فرضیه های این تحقیق و تعیین ارتباط بین متغیرهای مستقل و وابسته نیز از الگوهای اقتصادسنجی استفاده خواهد شد و فرضیه های مربوطه از روش رگرسیون چند متغیره پانل مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۶- آزمون فرضیه های پژوهش

۶-۱- آمار توصیفی

ما در این مطالعه، از یک مدل به منظور بررسی رابطه بین مدیریت سود و فاصله انتظارات حسابرسان شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته ایم. ضمناً تحقیق فوق روش داده های تابلویی شامل 1025 مشاهده پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ را در پایه داده های خود گنجانده است. به منظور برآورد مدل، از متغیرهای مدیریت سود تعهدی، واقعی، افزاینده، کاهنده، فاصله انتظارات حسابرسان و یکسری از متغیرهای کنترلی استفاده شده است. منبع جمع آوری اصلی این داده ها سایت بورس اوراق بهادار تهران، سایت کدال و نرم افزار رهاورد نوین است. در جداول (۱) اطلاعات مربوط به متغیرهای مدل برای شرکت ها به اختصار نمایش داده شده است.

جدول (۱) آمار توصیفی

variable	نام اختصاری	تعداد مشاهدات	mean	Std.Dev.	min	max
AEG	فاصله انتظارات حسابرسان	1224	0.189	0.228	0.000	1.936
EMA	مدیریت سود تعهدی	1225	0.099	0.108	1.59e-06	1.033
RM	مدیریت سود واقعی	1225	0.021	0.064	2.26e-06	0.902

16.000	1.000	2.842	3.045	1225	دوره تصدی حسابر	ATENURE
8.000	1.000	1.798	3.158	1225	دوره تصدی مدیرعامل	MTENURE
19.774	10.492	1.576	14.353	1225	اندازه شرکت	SIZE
2.626	0.013	0.238	0.585	1224	اهرم مالی	LEV
0.631	-2.443	0.163	0.105	1225	بازده دارایی	ROA
51.000	4.000	8.577	18.817	1225	عمر شرکت	AGE
289.338	-100.000	42.247	21.538	1218	رشد فروش	SALESGROWTH
33.525	-0.686	2.781	2.973	1220	ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام	MTB
11.971	0.000	3.507	4.331	1225	حق الزحمه حسابرسی	AFEE
1.000	0.000	0.434	0.748	1225	مدیریت سود افزاینده	EMI

جدول (۲) آمار توصیفی صفر و یکی

max	min	Dev. Std.	mean	تعداد مشاهدات	نام اختصاری	variable
1.000	0.000	0.487	0.389	1225	تغییر حسابر	ACHANGE
1.000	0.000	0.423	0.233	1225	تغییر مدیرعامل	MCHANGE
1.000	0.000	0.335	0.128	1225	زیان ده بودن	LOSS
1.000	0.000	0.350	0.142	1225	پایان سال مالی	FC
1.000	0.000	0.149	0.023	1225	تغییر سال مالی	CHANGEYEAR
1.000	0.000	0.434	0.748	1225	مدیریت سود افزاینده	EMI

۲-۶- آزمون F لیمر

برای برآورد الگوها ابتدا باید مشخص شود تلفیقی است یا تابلویی، که برای فهمیدن این موضوع از آزمون F استفاده می کنیم. فرضیه صفر در این آزمون بیان کننده تلفیقی بودن دادهها و فرضیه یک بیان کننده تابلویی بودن دادهها میباشد. اگر بعد از انجام آزمون F، فرضیه H0 رد شده باشد، در اینجا این پرسش مطرح میشود که مدل در قالب کدام یک از مدلهای اثرات ثابت و اثرات تصادفی، قابل بررسی است که اگر به چنین مسئله ای برخورد نمودیم بوسیله آزمون هاسمن می توان مشخص نمود. با توجه به نتایج آزمون ادغام که در جداول زیر ارائه شده است، فرض صفر مبنی بر تلفیقی بودن دادهها در سطح ۹۹ درصد اطمینان برای دادههای مدل پژوهش رد میگردد. بنابراین، باید از مدل دادههای تابلویی به منظور برآورد ضرایب مدل پژوهش استفاده نمود.

جدول (۳) نتایج آزمون ادغام

سطح احتمال	آماره محاسبه شده	مدل
0.000***	2.64	مدل ۱
0.000***	32.42	مدل ۲
0.000***	2.33	مدل ۳

۳-۶- آزمون هاسمن

در آزمون هاسمن، ضرایب مدل تحت هر دو برآوردگر تخمین زده میشوند. سپس، معنی داری اختلاف بین ضرایب تخمین زده شده از یکدیگر آزمون می گردد. اگر این اختلاف معنی دار باشد، مدل با اثرات ثابت بر مدل با اثرات تصادفی ارجحیت دارد. فرضیات صفر و مقابل در آن به صورت زیر بیان می گردد:

$$H_0: \square \square FE \square RE$$

$$H_1: \square \square FE \square RE$$

FE و RE به ترتیب، پارامترهای مدل در رویکرد اثرات ثابت و اثرات تصادفی می‌باشند. تحت فرض صفر هر دو تخمین زندهای اثرات ثابت و تصادفی سازگارند اما تنها تخمین زن اثرات تصادفی به طور مجانبی I کاراست. در صورتی که تحت فرض مقابل تنها تخمین زن اثرات ثابت سازگارست. در صورت رد فرضیه OH، مدل اثرات ثابت بر مدل اثرات تصادفی برتری دارد و باید از روش اثرات ثابت استفاده کرد. آزمون تشخیص هاسمن یا آماره m، عبارت است از

$$m \cdot q \cdot V^{\wedge}(\wedge FE \square V^{\wedge} RE) \square 1q^{\wedge}$$

به طوری که $V^{\wedge} RE$ و $V^{\wedge} FE$ به ترتیب، نمایانگر تخمین‌زندهای سازگار ماتریس مجانبی کوواریانس \square^{FE} و \square^{RE} میباشند و q^{\wedge} آماره^m دارای توزیع \square^2 با درجه آزادی^k است. ^k نیز نمایانگر مرتبه ماتریس $(V^{\wedge} FE \square V^{\wedge} RE)$ است. در جدول (۴) آماره آزمون هاسمن براساس برآورد برای مدل پژوهش ۸۰،۹۳ می‌باشد که از مقدار \square^2 جدول بزرگتر بوده و فرض صفر رد می‌شود. از این رو، برای این مدل، مدل اثرات ثابت انتخاب می‌گردد.

جدول (۴) نتایج آزمون هاسمن براساس داده‌ها

سطح احتمال	آماره محاسبه شده	مدل
0.000***	52.05	مدل ۱
0.4484	16.07	مدل ۲
0.000***	46.41	مدل ۳

۶-۴- نتایج آزمون مدل ۱

جدول (۵) آزمون هم خطی VIF مدل ۱

Variable	نام متغیر	VIF	1/VIF
Roa	بازده دارایی‌ها	1.99	0.503
Mtenure	دوره تصدی مدیر عامل	1.82	0.549
Mchange	تغییر مدیر عامل	1.81	0.553
LEV	اهرم مالی	1.76	0.567
Atenure	دوره تصدی حسابرس	1.70	0.588
Achange	تغییر حسابرس	1.51	0.664
Loss	زیان ده بودن	1.50	0.667
Size	اندازه شرکت	1.25	0.800
FC	پایان سال مالی	1.19	0.838
MTB	ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام	1.15	0.870
Salesgrowth	رشد فروش	1.13	0.883
Afee	حق الزحمه حسابرس	1.12	0.896
Age	عمر شرکت	1.09	0.914
Changeyear	تغییر سال مالی	1.09	0.921
EMA	مدیریت سود تعهدی	1.08	0.926
RM	مدیریت سود واقعی	1.06	0.945
Mean VIF			1.37

۵-۶- نتایج آزمون مدل ۲

جدول (۶) آزمون هم خطی VIF مدل ۲

Variable	نام متغیر	VIF	1/VIF
EMAAEG	فاصله انتظارات * مدیریت سود تعهدی	2.86	0.349
Roa	بازده دارایی ها	2.07	0.482
AEG	فاصله انتظارات حسابرِس	2.07	0.483
EMA	مدیریت سود تعهدی	1.99	0.501
Mtenure	دوره تصدی مدیر عامل	1.83	0.547
Mchange	تغییر مدیر عامل	1.81	0.551
LEV	اهرم مالی	1.81	0.552
Atenure	دوره تصدی حسابرِس	1.71	0.585
Achange	تغییر حسابرِس	1.51	0.661
Loss	زیان ده بودن	1.50	0.668
Salesgrowth	رشد فروش	1.39	0.719
EMI	مدیریت سود افزاینده	1.33	0.751
MTB	ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام	1.27	0.785
SIZE	اندازه شرکت	1.26	0.790
FC	پایان سال مالی	1.20	0.834
Afee	حق الزحمه حسابرِس	1.11	0.898
Changeyear	تغییر سال مالی	1.09	0.921
Age	عمر شرکت	1.07	0.938
Mean VIF		1	.57

۶-۶- نتایج آزمون مدل ۳

جدول (۷) آزمون هم خطی VIF مدل ۳

Variable	نام متغیر	VIF	1/VIF
Roa	بازده دارایی ها	1.99	0.503
Mtenure	دوره تصدی مدیر عامل	1.82	0.549
Mchange	تغییر مدیر عامل	1.81	0.553
LEV	اهرم مالی	1.76	0.567
Atenure	دوره تصدی حسابرِس	1.70	0.588
Achange	تغییر حسابرِس	1.51	0.664
Loss	زیان ده بودن	1.50	0.667
Size	اندازه شرکت	1.25	0.800
FC	پایان سال مالی	1.19	0.838
MTB	ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام	1.15	0.870
Salesgrowth	رشد فروش	1.13	0.883
Afee	حق الزحمه حسابرِس	1.12	0.896
Age	عمر شرکت	1.09	0.914
Changeyear	تغییر سال مالی	1.09	0.921
EMA	مدیریت سود تعهدی	1.08	0.926
RM	مدیریت سود واقعی	1.06	0.945
Mean VIF		1.37	

همانطور که در جداول فوق نیز نشان داده شده است. با توجه به آماره بدست آمده VIF که برای تمامی متغیرها کمتر از ۱۰ بدست آمده است، همخطی بین هیچ کدام از متغیرهای مدل وجود ندارد. بنابراین، مشکلی جهت همخطی در رگرسیون وجود ندارد.

۷- یافته های پژوهش

دنبال بررسی رابطه بین مدیریت سود و فاصله انتظارات حسابرسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، در فاصله زمانی بین سالهای ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۷ می باشد جدول ۸ خلاصه نتایج آزمون فرضیه های پژوهش را نشان می دهد.

جدول ۸ خلاصه نتایج آزمون فرضیه های پژوهش

شماره فرضیه	فرضیات	نتیجه فرضیه
H1	بین مدیریت سود تعهدی و فاصله انتظارات حسابرسی رابطه ی معناداری وجود دارد.	تایید- رابطه منفی و معنادار
H2	بین مدیریت سود واقعی و فاصله انتظارات حسابرسی رابطه ی معناداری وجود دارد.	تایید- رابطه مثبت و معنادار
H3	بین میزان فاصله انتظاراتی در مدیریت سود تعهدی با مدیریت سود واقعی تفاوت معناداری وجود دارد.	تایید- مثبت و معنادار
H4	بین میزان فاصله انتظاراتی در مدیریت سود افزایشده با مدیریت سود کاهشده تفاوت معناداری وجود دارد.	تایید- رابطه منفی و معنادار

۸- نتیجه گیری و پیشنهادات کاربردی

با توجه به مطالب تشریح شده در مبانی نظری و نتایج حاصل از پردازش داده ها، پیشنهادهای کاربردی پژوهش به شرح زیر بیان می گردد:

تایید وجود فاصله انتظارات در این پژوهش بین ارائه کنندگان و استفاده کنندگان از خدمات حسابرسی در خصوص عوامل بر کیفیت حسابرسی در زمینه مقررات حسابرسی و تاثیر آن بر کیفیت حسابرسی در شناسایی مدیریت سود انجام شده توسط مدیران نماینگر آن است که به منظور کاهش فاصله انتظارات معقول، نیاز به تدوین استانداردها و دستورالعمل های حرفه ای متناسب با سطح آگاهی استفاده کنندگان که نیازهای اطلاعاتی آنان را منظور نمایند، وجود دارد. با توجه به تاثیر مثبت و معنادار مدیریت سود واقعی بر فاصله انتظارات حسابرسی و همچنین ایجاد فاصله انتظارات بین ارائه کنندگان و استفاده کنندگان از خدمات حسابرسی در خصوص تاثیر مقررات حسابرسی بر کیفیت حسابرسی در شناسایی تقلب ناشی از مدیریت سود واقعی، وجود یک فاصله عملکرد بین افراد حرفه ای مورد آزمون احساس می شود که برگزاری دوره های آموزشی در سطح موسسات حسابرسی یا دوره های عمومی آزاد جهت مدیران مالی در سطح متمرکز از طرف نهادهای حرفه ای می تواند نیازهای اطلاعاتی و فنی افراد حرفه ای در فرآیند حسابرسی شامل حسابرسی مستقل یا تهیه کنندگان صورت های مالی را برآورد سازد. کیفیت حسابرسی عبارت است از حسن شهرت حسابرسی و نظارت و مراقب حرفه ای حسابرسی در کشف موارد همچون مدیریت سود افزایشده و کاهشده توسط مدیران که در نتیجه این عوامل اعتبار و کیفیت صورت های مالی افزایش می یابد اکنون با توجه به اینکه سهامداران و مدیران نسبت به حسابرسی مستقل انتظاراتی داشته و بر اساس آن اظهارنظر می کنند لذا به حسابرسی مستقل پیشنهاد می شود که انتظارات استفاده کنندگان را به طور معقول مورد توجه قرار داده و در رعایت و بکارگیری آن اهتمام بورزند چرا که نظارت و مراقبت حرفه ای حسابرسی در شناسایی موارد مربوط به مدیریت سود عمدتاً در گرو رفع انتظارات استفاده کنندگان خواهد بود. با توجه به اینکه میزان آگاهی و مطالعه سهامداران و مدیران در مورد حسابرسی، حسابرسی و ویژگی های مربوط به آن در شناسایی موارد مربوط به مدیریت سود توسط مدیران می تواند در انتظارات آن ها نسبت به حسابرسی مستقل تاثیرگذار باشد بنابراین به استفاده کنندگان پیشنهاد می شود که نسبت به حسابرسی مستقل آگاهی و مطالعات بیشتری داشته و انتظارات خود را بر اساس آن تعدیل کنند. هر چند آشنایی استفاده کنندگان با ماهیت و اهمیت حسابرسی، حسابرسی و ویژگی های مربوط به آن نیاز به زمان و هزینه زیادی دارد ولی از طریق برگزاری سمینارها و ترغیب آن ها جهت کسب اطلاعات بیشتر در این خصوص می توان به نتایجی دست یافت.

۸-۱- پیشنهادات کاربردی

نتایج این پژوهش نشان داد که وضعیت این شرکت ها با توجه به کثرت ارتباطات خطی و همچنین وجود نتایج متناقض ارتباطات غیرخطی و انحنایی نیاز به اصلاح و بروز رسانی دارند. لذا پیشنهاد می شود که مدیران و مسئولان محترم این شرکت ها در جهت بهبود شرکت ها به لحاظ این سنجها برنامه های لازم را مدون سازند.

منابع

۱. حسابداری و حسابرسی مدیریت، سال پنجم، شماره ۱۹ خسرو نژاد. سید حسین ۱۳۸۸، رابطه نسبت بدهی ها و اندازه شرکت با مدیریت سود، پایان نامه
۲. حساس یگانه، یحیی؛ منصوری، مصطفی ۱۳۸۵ فاصله انتظاراتی میان حسابرسان و استفاده کنندگان نسبت به مفاهیم انتقال یافته از گزارش حسابرسی استاندارد، فصلنامه علمی پژوهشی دانش
3. Chang, H., Chen, X., Cheng, C., & Zhou, N. (2017). Certification of audit committee effectiveness: Evidence from a one-time regulatory event in China.
4. Chychyla, R., Leone, A. J., & Minutti-Meza, M. (2019). Complexity of financial reporting standards and accounting expertise. *Journal of Accounting and Economics*, 67(1), 226-253.
5. Commerford B., D. Herman son, R. Houston, and M. Peters. (2016). Real earnings management: A threat to auditor comfort? *Auditing: A Journal of Practice & Theory* (forthcoming).
6. Earnings Management: A." (2019). *IRE Journals*, Volume 2 Issue 12, ISSN: 24568880
7. Francis, B., Hasan, I., & Li, L. (2016). Abnormal real operations, real earnings management, and subsequent crashes in stock prices. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 46, 217-260.
8. Haddrill, S. (2011). "Speech by Stephen Haddrill" , chief executive of the U.K. Financial Reporting Council, to the European Commission Conference on Financial Reporting and Auditing on Thursday 10February 2011.
9. Haddrill, S. (2011). "Speech by Stephen Haddrill" , chief executive of the U.K. Financial Reporting Council, to the European Commission Conference on Financial Reporting and Auditing on Thursday 10February 2011
10. HEMATHILAKE, DHU and CHATHURANGANI HBP. "Corporate Governance and
11. Hosseinia, M., Chalestorib, K. N., Rezahi H, S., & Ebrahimia, E.(2017), A study on the relationship between earnings management incentives and earnings Response coefficient. *Procedia Economics and Finance*, Vol. 36, Issue.16, pp. 232 –243
12. Iraya C., Mwangi, M. & Muchoki G.W. (2015). The effect of corporate governance practices on earnings management of companies listed at the nairobi securities exchange: *European Scientific Journal*, 1(1), 169-178
13. McClure, R., Lanis, R., Wells, P., & Govendir, B. (2018). The impact of dividend imputation on corporate tax avoidance: the case of shareholder value. *Journal of Corporate Finance*, 48, 492-514.
14. McClure, R., Lanis, R., Wells, P., & Govendir, B. (2018). The impact of dividend imputation on corporate tax avoidance: the case of shareholder value. *Journal of Corporate Finance*, 48, 492-514.
15. Mostafa, W. (2017), The impact of earnings management on the value relevance of earnings empirical evidence from Egypt. *Managerial Auditing Journal*, Vol. 32, Issue. 1, pp. 50-74.
16. Nazir, M.S. (2016). The Relationship between Corporate Governance and Firm Value: Role of Discretionary Earnings Management. Unpublished PhD Dissertation, Department of Management Sciences, COMSATS Institute of Information Technology, Pakistan.
17. Noghdari, A. T., & Foong, S. Y. (2013). Antecedents and consequences of audit expectation gap: Evidence from the banking sector in Malaysia. *Managerial Auditing Journal*, 28(5), 384-406.
18. Zalata, A. M., & Roberts, C. (2017). Managing earnings using classification shifting: UK evidence. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 29, 52-65.